

Az árvíztározás kompenzációja

KIEMELT ÜZENETEK

- Az árvíznek kitett, így sérülékeny alvízi települések részesülnek a felvízi árvízvisszatartási szolgáltatásokból
- Az árvíztározás földigényes. Gyakran sérti a kialakult magánterület-használati jogokat.
- Az árvíztározás kompenzációja során olyan mechanizmusokra van szükség, amelyek összekapcsolják az árvízvisszatartás szolgáltatóit és haszonélvezőit.

Dunai árhullám, Alsó-Ausztria
© Austrian Armed Forces / KERMER, 2013

Az IWRA és partnerei által kiadott IWRA szakpolitikai jelentések célja, hogy a döntéshozókat minőségi elemzésekkel és gyakorlati tanácsokkal lássa el kiemelkedő jelentőségű fejlesztési kérdésekkel kapcsolatban.

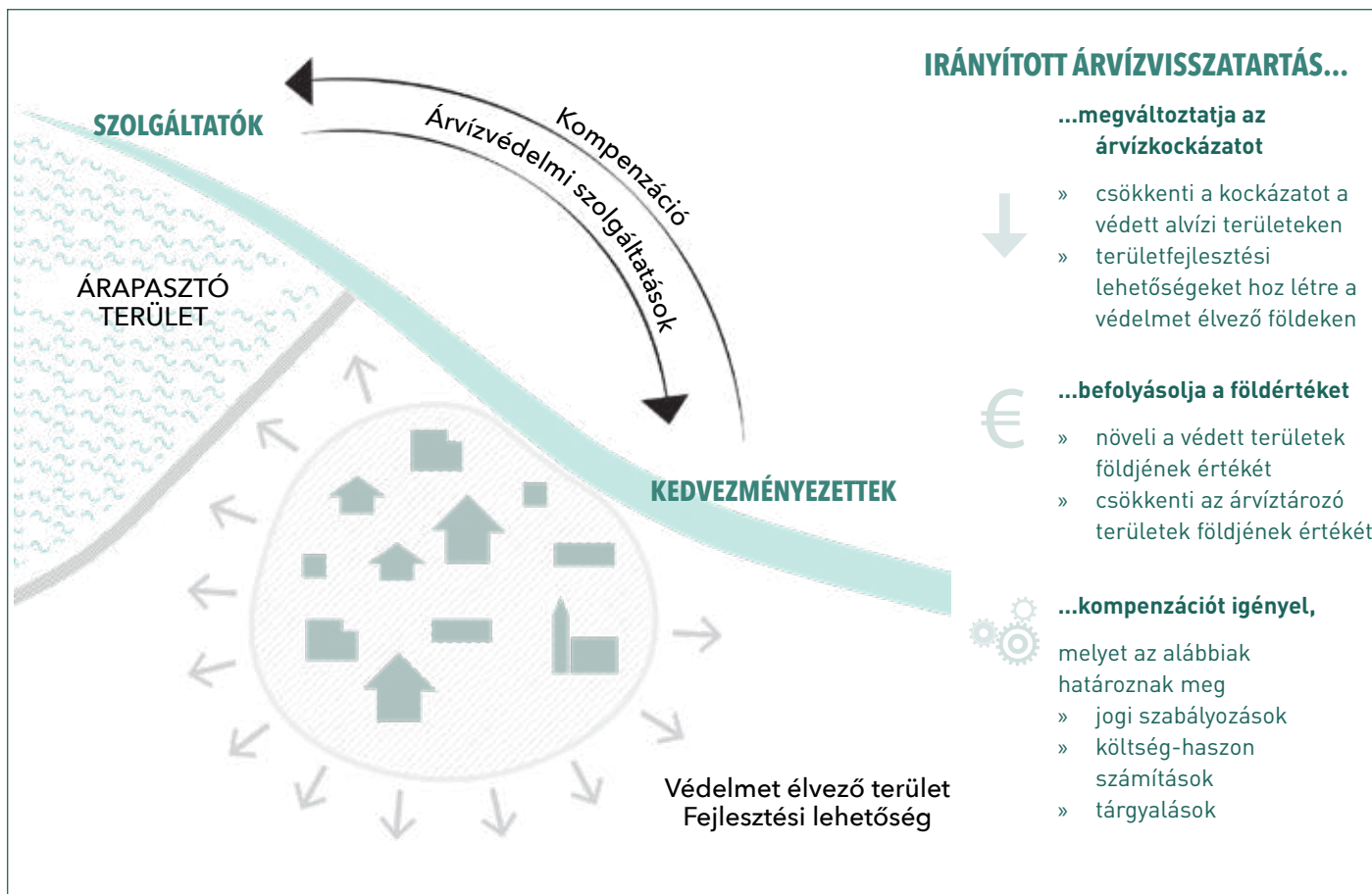
A figyelemfelhívás mellett az IWRA szakpolitikai jelentéseinek a célja a párbeszéd beindítása. Semleges fórum lévén az IWRA nem feltétlenül tekinti sajátjának az itt kifejtett álláspontokat.

www.iwra.org

www.cost.eu

Támogatta:

AZ ÁRVÍZVISSZATARTÁS CSÖKKENTI AZ ÁRVÍZKOCKÁZATOT

Az árvízviSSZatartás egyre hangsúlyosabb szerepet játszik az árvíz kockázatkezelési stratégiák portfóliójában. Az EU Árvízirányelve (2007/60/EC) előírja, hogy az árvíz kockázatkezelésnek elő kell mozdítania a "vízviSSZatartás javítását, valamint egyes területek ellenőrzött elárasztását árvíz esetén" [7. Cikk]. A természetes árvíz megtartás érdekében fontos intézkedés az egykori árterek visszakapcsolása a folyók ökológiai állapotának javítása szempontjából is. Ám rendkívüli árvizek esetén hatásuk korlátozott, mert a természetes árterek gyakran még az árvízcsúcs bekövetkezése előtt megtelnek (2. ábra). Összehasonlítva, a műszakilag irányított árvíz tározás hatékonyabban befolyásolja az árhullámokat, mert a terület elöntése az árvízcsúcs-csökkentés mértéke szempontjából optimalizálható (Munich Re, 2014). A biztonság maximalizálása érdekében az árvíz tározókat a lehető legközelebb kell elhelyezni a védendő területekhez.

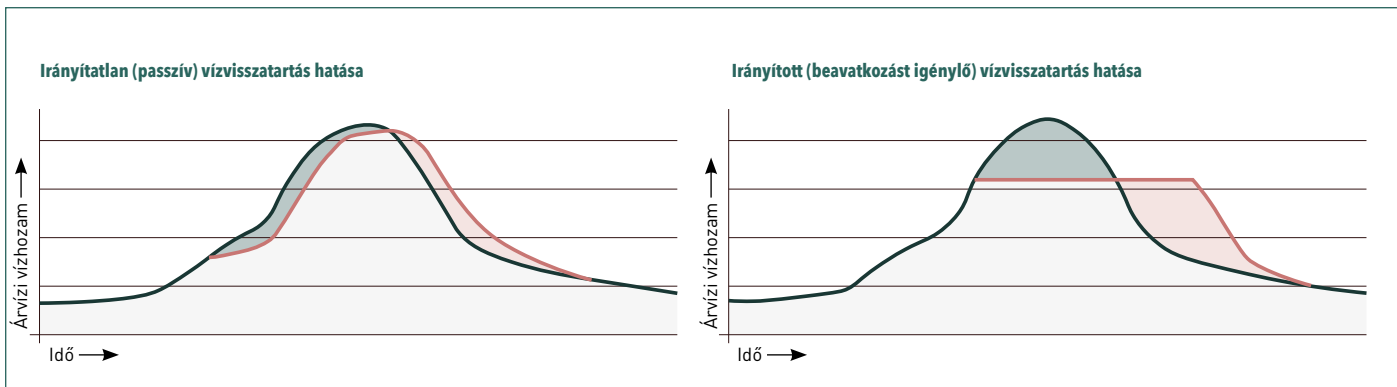
AZ ÁRVÍZTÁROZÁS KÖLTSÉGEI ÉS ELŐNYEI

Az árvíz tározáshoz nagy területekre van szükség (főleg termőföldek), és általában sérti a tulajdon és földhasználati jogokat. Árvíz esetén ezeket a területeket szándékosan árasztják el, hogy enyhítsék az alvízi területek árvíz kockázatát (1. ábra). A földbirtokosok, általában a gazdák viselik a

- **közvetlen költségeket;** pl. csökkent terméshozam, a vízelvezető rendszerek károsodása; és a
- **közvetett költségeket;** pl. a földérték csökkenése a fejlesztési lehetőségek kizárása miatt

A folyó alsó folyásán lévő területek élvezik a folyam felső folyásán nyújtott árvízviSSZatartó szolgáltatásokból fakadó előnyöket. A lakástulajdonosok, a kereskedelmi vállalkozások, az állami intézmények vagy az infrastruktúra üzemeltetők közvetlenül profitálnak a lecsökkent árvíz kockázatból. Az árvízektől védett földterületek tulajdonosai is, mind a mezőgazdasági, mind beépítetlen területek tulajdonosai is, közvetett hasznot húznak az árvíz tározásból. A korábban árvízveszélyes területek már nem az árvízveszélyes zónákban helyezkednek el, és így jogilag alkalmassá válnak a fejlesztésre - általában a földérték jelentős növekedését eredményezve (1. táblázat)

1. ábra: Az árvíz tározásért járó kompenzáció a tározást nyújtók és a kedvezményezettek közötti kölcsönös kapcsolatra épül.

ÁRVÍZVÉDELMI SZOLGÁLTATÁSOK KOMPENZÁCIÓJA

Az árvíz tározására szolgáló földterület biztosítása csak akkor valósulhat meg, ha a földtulajdonosoknak kártérítést fizetnek. Lehetségesek az olyan, kisajátításon vagy tárgyaláson alapuló megoldások, mint például a kompenzáció vagy a földcsere. Tulajdonképpen kétféle kompenzációs megközelítés különböztethető meg:

I. Közösségialapú kompenzáció: A 'közösség-fizet-elv' alapján a kártérítési költségeket széleskörűen terhelik a lakosságra úgy, hogy azt az önkormányzatok vagy az állam fizeti meg.

II. Kedvezményezett alapú kompenzáció: Az 'előnyben-részesülő-elv' alapján a kártérítés egészét vagy egy részét az árvízvédelmi szolgáltatásokból közvetlenül részesülők fizetik meg azoknak, akiknek a földjére terelik az árvizet.

AZ ÁRVÍZTÁROZÁS KOMPENZÁCIÓJÁNAK MEGSZERVEZÉSE

A közösségi alapú kompenzáció esetén a hatóságok - a földtulajdonosokkal való tárgyalás után, vagy anélkül - meghatározzák, hogy az árvíztározás mely közvetlen vagy közvetett költségeit kell megtéríteni. Mérnökök és más szakértők (költség-haszon) értékelése alapján a hatóságok kompenzációt ajánlanak fel, vagy kompenzációs megállapodást dolgoznak ki. Ez a következőkből állhat:

I. Egyszeri, vagy évenkénti kifizetés a föld árvíztározásra bocsátásának kompenzálására; és/vagy

II. Kifizetések az árvíz okozta veszteségek ellentételezésére.

A kedvezményezett alapú kompenzáció esetén a hatóságoknak tárgyalásokat kell folytatniuk az árvíztározás kedvezményezettjeivel, hogy meghatározzák, mennyivel kell hozzájárulniuk a kompenzációs rendszerhez.

2. ábra: A két lefolyásgörbe az irányítatlan és irányított víz visszatartás mederben folyó vízmennyiségre gyakorolt hatását mutatja be (zöld terület: védekezés többlet terület bevonása nélkül, piros terület: védekezés többlet terület bevonásával). Amint azt a piros vonal jelzi, az irányítatlan elöntés főleg az árhullám időbeli késleltetését eredményezi, míg az irányított elöntés jelentősen csökkenti a tetőzszintet (Munich Re, 2014).

	SZEREPLŐK	SZEREPEK ÉS FELELŐSSÉGEK
SZOLGÁLTATÓK	(bérlő) gazdák, földbirtokosok	Föld használatra bocsátása árvíztározás céljából, kártérítésért cserébe a közvetlen és közvetett veszteségekért;
KEDVEZMÉNYEZETTEK	Magántulajdonosok, vállalkozások stb.	Veszély-, és kockázatsökkentésben részesülés, melyért cserébe (elhárított árvíz kár alapján) kártérítést fizet;
	Földbirtokosok	Részesedés a lehetővé váló területfejlesztés hasznaiból, a földérték felértékelődése alapján;
KÖZVETÍTŐK	Mérnökök	Szakértelmük segítségével felméri a közvetlen és közvetett előnyöket;
	Hatóságok	A közérdek képviselője (árvíz kockázat csökkentése és a közkiadások alacsonyan tartása), koordinálja az érdekeket és tárgyal a kompenzációs rendszerrel.

1. táblázat: Áttekintés a szereplők típusairól, szerepükről és felelősségükről a tározás kompenzálásában.

ÁRVÍZTÁROZÁSÉRT JÁRÓ KOMPENZÁCIÓ

A gyakorlatban a közfinanszírozású árvízvédelmi célú vízviszatartható magánterületeken” akciója keretében tudósok és gyakorlati szakemberek meglátogattak két árvízvédelmi projektet (két önkormányzatot) Ausztriában és tanulmányozták az ott alkalmazott kompenzációs mechanizmusokat. A résztvevők önkormányzati tisztviselőkkel és helybéli gazdákkal beszélgettek egy workshop keretében, hogy megismerjék az árvízvédelmi kompenzáció kialakításának politikai és adminisztratív folyamatát.

A KOMPENZÁCIÓS KIFIZETÉSEK MEGHATÁROZÁSA

A két önkormányzat eltérő módon kompenzálja az árvízviszatartható szolgáltatásokat. Az egyiknél a 100 évente előforduló árvízzel fenyegetett területeken lévő birtokok tulajdonosai egy árvíz-kockázati szövetkezetet hoztak létre, és a szövetkezetnek fizetett hozzájárulás mértékét a káresek elmaradásából vagy csökkentéséből származó egyéni hasznok alapján határozták meg. A tartományi és központi támogatásokkal együtt a haszonélvezőknek ez a hozzájárulása finanszírozza az árvízvédelmi projekt beruházási és fenntartási költségeit. Ebből kompenzálják a folyó felső folyásának földtulajdonosait mind az árvízkárokból eredő közvetlen költségeik, mind pedig a föld értékcsökkenéséből származó közvetett költségeik miatt.

A másik önkormányzat a mezőgazdasági földtulajdonosokat állami forrásból, valamint a mentesített, újonnan beépíthetővé vált területek értéknövekedésének bevételeiből kompenzálja. A kármegelőzés/csökkentés közvetlen hatását élvező eredeti ingatlanulajdonosok nem járhatnak hozzá az árvízvédelmi költségeik kompenzálásához.

Irányított árvízvédelem a Salzach folyó mellett. Mittersill önkormányzata, 2014

A SZAKPOLITIKÁKKAL KAPCSOLATOS KÖVETKEZTETÉSEK

- **A szervezeti keretek megkönnyítik a földtulajdonosok bevonását:** a szövetkezetek, egyesületek és más intézményi megoldások hatékony eszközök az érintett földtulajdonosok bevonására és jogi alapot biztosítanak a kompenzációs folyamatok megszervezésére.
- **Az árvízvédelem kompenzálása bonyolult:** a kompenzációs rendszer végigtárgyalása időbe telik, de az átlátható költség-haszon értékelések hozzájárulhatnak a védelmi intézkedések helyi felelősségvállalásának javításához és a kockázattudatosság erősítéséhez.
- **A lépték és a helyi kontextus számít:** nincs olyan megoldás, ami minden helyzetre alkalmazható lenne. A kompenzációs rendszereknek érzékenyek kell lenniük az érintett szereplők sajátos igényeire és az olyan helyi/regionális viszonyokra, mint a kockázatok eloszlása és a földhasználat.

HIVATKOZÁSOK

Directive 2007/60/EC on the Assessment and Management of Flood Risks. European Commission, 2007.

Munich Re, 2014, ed. Natural Catastrophes 2013. Analyses, Assessments, Positions. Topics Geo.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Szerzők: **Lukas Löschner (BOKU Vienna)** és **Arthur Schindelegger (TU Wien)**
Szerkesztő: **James E. Nickum (IWRA)**
Elrendezés: **Sophie Spanlang és Nathalie Lyon-Caen**
Fordítás: **T. Szabó Ágnes, REKK**

Ez a szakpolitikai jelentés a COST program (European Cooperation in Science and Technology, www.cost.eu) "Természetes árvízvédelmi célú vízviszatartható magánterületeken" (CA16209) akciója által finanszírozott nemzetközi workshop eredménye. A COST-ot az EU Horizont 2020 Keretprogram támogatja.

További információ:
www.land4flood.eu